

"Zacke"

okt När Knut Zachrisson blev chef för F 10 den 1 juni 1940, stod andra världskriget i full låga. Tyska flygförband behärskade luftrummet över Polen och södra Östersjön. Närmare den "hetaste delen av den europeiska krigsskådeplatsen än Bulltofta flygfält i sydligaste Skåne kunde man just då knappast komma. Och F 10 skulle "sättas upp" på Bulltofta den 1 oktober. Förläggningen förutsattes bli tillfällig.

Detta underlättade inte etableringen. I sinom tid skulle flottiljen flyttas. Vart visste man inte. Därför kunde man inte heller ge flottiljen något namn. F 10 fick tills vidare nöja sig med att vara ett nummer. Detta bekymrade dock inte den nye flottiljchefen särdeles mycket. Han hade andra och mer närliggande problem, som tornade upp sig framför honom.

Att sätta upp ett stort militärt förband, även om det sker på dess definitiva förläggningsort och under fredsmässiga förhållanden, är ingen lätt sak. Hur mycket svårare bör det då inte vara att bygga upp en ny flygflottilj under de omständigheter, som Knut Zachrisson hade att bemästra. - Nutidens ungdomar på F 10 kan troligen inte ens tillnärmelsevis föreställa sig detta och man får verkligen hoppas att framtida flottiljchefer slipper ett återupprepande.

Till att börja med fick Knut Zachrisson till sitt förfogande en handfull män, som de andra bättre lottade flottiljerna nödgats avstå ifrån samt några flygplan av skilda typer och kvaliteter, som vissa andra flottiljer också fått lämna ifrån sig. Dessutom

disponerade han över några enkla hangarer och ett par "beredskapsbaracker", som i all hast uppförts invid flygfältet. Förläggnings- utspisnings- och utbildningslokaler m m fick han söka sig så gott det gick i Malmö stads utkant.

Under krigshändelsernas tryck - de utspelades stundtals mitt över flygfältet - organiserade, utbildade och sammansvetsade Knut Zachrisson sin flottilj på kort tid till ett krigsdugligt förband. Huvuduppgiften blev helt naturligt att ombesörja luftförsvaret i sydsverige och i första hand neutralitetsvakt vid Sveriges sydgräns. Härför krävdes effektiv jaktberedskap dygnet runt och händelseutvecklingen visade att F 10:s jaktberedskap verkligen fungerade effektivt.

Med hjälp av sporadiska rapporter från optiska luftbevakningen och ibland helt utan sådana - luftbevakning och stridsledning låg vid denna tid, liksom mycket annat inom krigsmakten, i sin linda - uppsökte F 10:s jaktflygare hundratals neutralitetskränkande främmande krigsflygplan i det vidsträckta lufthavet över sydsverige och tvingade dem till landning på Bulltofta eller undantagsvis på någon annan skånsk flygplats.

Hur detta gick till under varierande väder- och ljusförhållanden, utan radar och stridsledning, är en särskild historia. Här skall endast konstateras att det gick, och att varje dag på F 10 under denna tid var fylld av krigets hårdföra åskådningsundervisning. Inget annat svenskt flygförband (utom F 19 i Finland) upplevde andra världskrigets

närhet och nakna verklighet på samma sätt som F 10.

Ledaren, organisatören och primärarbetaren bakom F 10:s märkliga och resultatbringande insatser under krigsåren var Knut Zachrisson.

När jag kom till F 10 på senhösten 1944, var kriget fortfarande i full gång och F 10 påfrestande beredskapstjänst gick på 4:de året. Nätterna började bli mörka och beredskapstrycket lättade därvid i vissa avseenden något. Man kunde nu vila på hanen några timmar varje natt. Teknikerna behövde inte börja varmköra motorerna förrän omkring klockan 02.00, vilket efter sommarens och de ljusa nätterna ständigt pågående startberedskap framstod nästan som en förlossning.

Efter varmkörningen och övriga klargöringsarbeten fick beredskapsdivisionens flygare och tekniker i regel vilopaus och en mycket morgontidig kopp kaffe i det svagt upplysta beredskapstältet ute på flygfältet. Stämningen där hade med tiden blivit så djupt förtrolig, att var och en av de närvarande, som kände behov av att lätta sitt eventuellt betryckta hjärta, kunde göra detta utan någrasom helst hämningar. - Ingenting sådant hände emellertid under hela den tid jag tillbragte i tältet. Man tog förekommande stora och små prövningar med ro. Kritiska tonfall saknades visserligen inte, men de var för det mesta godmodiga och skorrade ofta av torr skånsk soldathumor.

Samvaron i beredskapstältet och en rad andra utslagsgivande upplevelser gav mig tydliga bevis på att F 10, efter nära fyra års kontinuerlig och ytterst krävande beredskapstjänst, ingalunda var ett krigstrött förband. Snarare tvärtom. De framgångsrika insatserna i neutralitetsförsvaret av Skånes luftrum föreföll att vara var mans an-

gelägenhet och en sporre till ständigt förnyade bemödanden.

-Jag såg t ex vid upprepade tillfällen hur en grupp tekniker arbetade natten igenom för att kunna anmäla ett flygplan flygklart före gryningen. Och jag såg samma genomfrusna och genomblåsta men härdade arbetsgrupp fortsätta sin tjänst hela den påföljande dagen som om ingenting hänt.

Teknikernas och den övriga markpersonalens tålmod och ansvarskänsla när det gällde att i ur och skul hålla den svårskötta italienska flygmaterielen (J 20) i flygdugligt skick, medförde ett mycket gott och förtroendefullt förhållande mellan flygare och mekanikerpersonal. Detta utvecklade sig undan för undan till ett hållfast kamratskap, som kom att omfatta flottiljens samtliga personalkategorier.

I denna solida krets var Knut Zachrisson centralgestalten. Och i beredskapstältet gjorde man ingen hemlighet av att det var han som gav impulserna till den kampglada stämningen och till den goda andan, som rådde och som jag vet fortfarande råder på F 10. Detta bör inte föranleda någon att tro att Zacke var en eftergifternas man eller rent av en popularitetsjägare.

Ingenting kunde vara denne stränge herre med det bistra och väderbitna ansiktet och med flygvapnets barskaste röst mera främmande. Men det bör dock tilläggas att man ganska ofta kunde skymta en glimt av försornande humor i någon av hans garvade ögonvrår.

De många galghumoristiska historierna från hans pionjärtid på Malmen, som berättades man och man emellan, kom bara den allmänna

solidariteten att sluta tätare omkring honom.

Här känner jag mig nu frestad att göra denna runa över Knut Zachrisson till en traditionell högaktningssfull utläggning om vilken ovanligt stor hedersman han var.

Vid närmare eftertanke finner jag emellertid att ett sådant porträtt skulle bli alldeles för slätstruket. Efter ytterligare eftersinnande måste jag erkänna, att det inte heller skulle bli rättvisande. Jag skall därför, om än något betänksamt, komplettera bilden av Knut Zachrisson genom att fortsättningsvis tillfoga ett och annat om, så att säga medaljens fränsida. Och då vill jag helst sänka rösten något.

Knut Zachrisson hade ett förfärande häftigt humör. Med någon liten obetydlig överdrift kan man likna det vid en dynamitladdning med alldeles för kort stubin. Omedelbart före varje explosion "flaggade han rött". Ett stort och tydligt framträdande ärr, som han bar på överläppen sedan pionjärtiden på Malmen, skiftade då färg från blåsvart till blodrött. Denna varningssignal var välkänd och respekterad av alla som lärt sig förstå sitt eget bästa. Zacke var nämligen fruktansvärt stark också.

Inför denna "slående" kombination av egenskaper hos den högste militära befälhavaren på platsen och med den brinnande varningssignalen i full flamma på mindre än armlängds avstånd, svek modet hos många och även mycket oppositionella individer, med genomtänkta och välmotiverade åsikter, kom lätt av sig.

Alla hann tyvärr inte undan i tid. Men sådana "ömmande" inslag i F 10:s historia skall inte återges här. De får i stället berättas man och man emellan som ett tillägg till de ovannämnda osannolika historierna från Zackes pionjärtid på Malmen.

Knut Zachrisson hade ytterligare ett särdrag, som inte bör undanskymmas av krystade hänsyn. Det är svårt att veta till vilken sida av medaljen det hör och därför har jag sparat det till sist.

Knut Zachrisson var en påtagligt fåordig

man. Då han hade att t ex bevilja eller avslå en muntlig framställning från någon av sina underlydande funderade han först en stund och avbröt sedan den förväntansfulla tystnaden med ett "hrm". - Ingen tvekan behövde råda om svaret var positivt eller negativt menat. Det framgick tydligt av färgen på ärrret.

Jag minns tydligt vårt första sammanträffande på Bulltofta. Zacke väntade på min ankomst och satt därför för ovanlighetens skull på sitt "kontor" i en av beredskapsbarackerna. Inredningen var spartansk. Ett skrivbord och en stol. Den minst slitna stolen på F 10. För att nå ditin måste jag först passera ett yttre rum. Det inrymde flottiljexpeditionen. Inredningen där var lika spartansk. Ett skrivbord, en stol och ett blankettskåp. I blankettskåpet en pärm med påskrift "flottiljinstruktion". I pärmen ett duplicerat "blad", lika väderbitet som Zacke själv.

Inkommen på kontoret anmälde jag mig reglementsenligt till tjänstgöring på F 10. Zacke betraktade mig en stund fundersamt. Så sträckte han fram sin barkade näve till hälsning och yttrade: Du får börja på andra divisionen. - Då intet vidare förekom, som det heter på protokollspråk, avtågade jag för att söka rätt på andra divisionen.

På utgående genom dörren från Zackes kontor till flottiljexpeditionen, lade jag märke till att det ovan omnämnda blankettskåp vid motsatta väggen var betydligt skadat. Framsidan var intryckt och delvis i spillror. - Det lönar sig inte att laga det, anmärkte expeditionsföreståndaren, som såg att jag fann möbelns tillstånd eländigt. Varje gång flottiljchefen kastar ut Müller-Hansen eller någon av de andra officerarna från kontoret, så dräsar dom alltid in i skåpet.

Detta är en liten del av sanningen om Zacke, så som jag såg honom och enligt vad jag inhämtade om honom bl a i beredskapstältet på Bulltofta.

Hela sanningen är att han var en ärans man.
Bill Bergman